

Оцінка економічної стійкості підприємства

Закорко П.П.

кандидат економічних наук,
професор кафедри економіки будівництва
Київського національного університету будівництва і архітектури

Бреус В.Є.

аспірант кафедри економіки будівництва
Київського національного університету будівництва і архітектури

В умовах ринкової економіки перед українськими підприємствами стоїть завдання самостійного планування, контролю, оцінки та аналізу своєї діяльності. Управлінські рішення розробляються і приймаються різними суб'єктами. Об'єктивність оцінки економічної стійкості визначає зміст і якість цих рішень. У статті розкрито сутність розуміння економічної стійкості підприємства, складові частини, методи забезпечення та методи оцінювання економічної стійкості. Дане поняття не має єдиного правильного висновку, тому його дослідження є вкрай актуальним.

Ключові слова: економіка, економічна стійкість, оцінка економічної стійкості.

Закорко П.П., Бреус В.Е. ОЦЕНКА ЭКОНОМИЧЕСКОЙ УСТОЙЧИВОСТИ ПРЕДПРИЯТИЯ

В условиях рыночной экономики перед украинскими предприятиями стоит задача самостоятельного планирования, контроля, оценки и анализа своей деятельности. Управленческие решения разрабатываются и принимаются различными субъектами. Объективность оценки экономической устойчивости определяет содержание и качество этих решений. В статье раскрыта сущность понимания экономической устойчивости предприятия, составляющие части, методы обеспечения и методы оценки экономической устойчивости. Данное понятие не имеет единого правильного вывода, поэтому его исследования является крайне актуальным.

Ключевые слова: экономика, экономическая устойчивость, оценка экономической устойчивости.

Zakorko P.P., Breus V.E. ESTIMATION OF ECONOMIC SUSTAINABILITY OF THE ENTERPRISE

In a market economy, Ukrainian enterprises face the task of self-planning, monitoring, evaluating and analyzing their activities. Management decisions are developed and adopted by various actors. The objectivity of the assessment of economic stability determines the content and quality of these decisions. In the article the essence of understanding of economic stability of the enterprise, components, methods of providing and methods of estimation of economic stability are disclosed. This concept does not have the only correct conclusion, therefore its research is extremely relevant.

Keywords: economy, economic stability, estimation of economic stability.

Постановка проблеми у загальному вигляді. Актуальність і значимість досліджень методів забезпечення і оцінки економічної стійкості підприємства зумовлені тим, що в умовах сучасної економіки на підприємство діє багато різноманітних негативних факторів, які можуть похитнути його стабільне та прибуткове існування. Саме для успішного функціонування підприємства і слід звернути увагу на це питання.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Серед наукових робіт вітчизняних та зарубіжних учених, які досліджували економічну стійкість підприємств різних галузей, слід відзначити праці О.В. Корчагиної, С.О. Тхора, К.В. Ізмайлової, Д.Р. Пешковського, Г.М. Рижаквої, О.О. Терещенка та ін. Роботи цих учених досить добре розкривають різні підходи до поняття «економічна стійкість підприємства», способи оцінки та прогнозування стійкості

підприємств у майбутньому, вибір показників (найчастіше інтегральних), що найкраще можуть дати уявлення про економічну стійкість підприємства залежно від його галузевої приналежності та стадії розвитку, але ми б хотіли запропонувати свою точку зору.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Метою статті є розкриття сутності розуміння економічної стійкості підприємства, складових частин, методів забезпечення та методів оцінювання економічної стійкості.

Виклад основного матеріалу дослідження. Будь-яке підприємство як соціально-економічна система незалежно від галузевої приналежності і форми власності може успішно функціонувати у зовнішньому середовищі, якщо воно має відповідний запас стійкості, який дає змогу освоювати нові ринкові правила гри, нові способи фінансово-госпо-

дарської діяльності і змінюватися з тією ж швидкістю, що й зовнішнє середовище.

Логіка така: якщо система знаходиться в керованому стані, необхідно, щоб у разі будь-якої зовнішньої дії чи агресії, здатних вивести систему зі стану, існувала така адаптивна реакція, яка б повертала систему в один із допустимих етапів.

Можна виділити два рівні внутрішньої різноманітності підприємства як системи.

По-перше, мінімальний рівень – рівень, який відповідає такому запасу стійкості, за якого підприємство знаходиться у стабільному стані, зберігає ринкові позиції для забезпечення конкурентоспроможності продукції.

По-друге, максимальний рівень – рівень, який дає системі змогу розвиватися, змінювати техніку, технологію, нарощувати основні виробничі фонди на основі вдосконалення організаційної культури.

Основною метою оцінки економічної стійкості підприємств є пошук і вибір основних кількісних показників-індикаторів їх фінансово-господарської діяльності. Визначення ґрунтується на таких принципах:

- виділення найбільш значущих показників, що впливають на економічну стійкість підприємства, оскільки необмеженість показників носитиме характер ускладненості для практичної реалізації;
- згрупування показників повинне забезпечувати моніторинг взаємозв'язку показника з факторами ендогенного та екзогенного середовища для подальших рішень та необхідності усунення негативного впливу факторів на економічну стійкість підприємств легкої промисловості;
- показники-індикатори мають бути зрозумілими щодо методики їх розрахунку;
- економічна оцінка стійкості повинна розраховуватися для конкретних умов конкретної галузі.

Можна погодитися і з тими дослідниками, які стверджують, що значна кількість запропонованих методичних підходів до розрахунку економічної стійкості носить не комплексний характер, тому не дає змоги повною мірою забезпечити підприємців, особливо легкої промисловості, дієвим інструментарієм ефективного управління в сучасних глобалізованих умовах.

Низка вчених (А. Зотов, М. Пергамент, К. Маковейчук) у рамках дослідження економічної стійкості підприємства не виокремлюють складників, за якими згодом формується набір показників такої оцінки.

Поширеним методом визначення економічної стійкості є експрес-аналіз. Цей метод передбачає аналіз спеціалізації підприємства, його ресурсного забезпечення, фінансової та виробничої діяльності. На основі первинної статистичної інформації розраховується сукупність традиційних показників рівня забезпеченості основними виробничими ресурсами, фінансового стану й ефективності діяльності підприємства.

В. Соченко запропонував доповнити методу експрес-аналізу економічної стійкості підприємства показником рівня економічної стійкості. Зміст цього показника відображає частку виручки максимального обсягу реалізації, що відшкодовує усі витрати на виробництво і реалізацію (критичний обсяг реалізації) продукції. Чим менше значення показника рівня економічної стійкості, тим стійкішою є галузь чи окреме підприємство до зміни ринкової кон'юнктури і вищий запас економічної стійкості.

Розглянуті вище методики експрес-аналізу щодо визначення рівня забезпечення економічної стійкості є досить важким для практичного застосування, оскільки потребують ґрунтовної кількісної оцінки всіх чинників впливу на діяльність підприємства та наявності точної інформації про результати дії усієї сукупності чинників впливу. Зауважимо й таке: проаналізовані методики не дають можливості провести оцінку ефективності усіх сфер діяльності, зокрема рівня організаційної культури, що є важливим показником економічної стійкості на підприємствах легкої промисловості, тому повинен ураховуватися для розрахунку.

Сьогодні однією з проблем оцінки економічної стійкості підприємств є відсутність якісного інструментарію вибору варіацій управлінських рішень. Частіше вибір показників науковці базують на визначенні складників, які визначаються сутністю і значенням у діяльності підприємства, що відображають лише окремі аспекти економіки підприємства. Методи оцінки перспективних рівнів економічної стійкості повинні враховувати й ті зміни, які відбуваються безпосередньо на підприємстві під впливом трансформаційних процесів (наприклад, в організаційній культурі). Стійкість повинна забезпечуватися в будь-яких умовах і ситуаціях, що виникають як у зовнішньому, так і внутрішньому середовищі.

Спроб визначення економічної стійкості з урахуванням рівня організаційної культури підприємства та його впливу як однієї з головних конкурентних переваг у легкій промисловості не виявлено. Подолати обмеження

зазначених методик економічної стійкості можливо лише шляхом застосування інтегрального підходу, який охоплював би найважливіші показники, що оцінюють усі аспекти діяльності підприємств легкої промисловості, в тому числі й рівня організаційної культури.

Своєю чергою, структурні складники економічної стійкості формуються групою часткових показників, кожен з яких має різну статистичну вагу. Визначення ваги оцінюється експертним методом. Удосконалюючи теоретико-методологічне підґрунтя стосовно підходів до визначення економічної стійкості було виокремлено групу показників, які характеризують параметри внутрішнього середовища та ефективність суб'єкта господарювання (табл. 1).

Отже, перша група показників є головним компонентом визначення економічної стійкості і визначає фінансову стійкість підприємства. Характеризується забезпеченням безперервного відтворювального процесу виробництва та реалізації продукції за ефективного використання фінансових ресурсів. Для даного блоку аналізу також має значення, які показники відображатимуть сутність фінансового стану. В умовах ринку ступінь забезпечення стійкості розвитку підприємства та його функціонування безпосередньо залежатиме від потенційних можливостей кожного окремого учасника економічного процесу та балансового зв'язку їх структурних підрозділів. Ураховуючи вплив на фінансові результати пов'язаних між собою

Таблиця 1

Система показників – індикаторів оцінювання економічної стійкості підприємств

Група показника-індикатора	Складові показники групи
1	2
1. Фінансова стійкість	1.1. Коефіцієнт автономії (незалежності)
	1.2. Коефіцієнт маневреності власного капіталу
	1.3. Коефіцієнт забезпечення оборотних активів власними обіговими коштами
	1.4. Чистий оборотний капітал
	1.5. Коефіцієнт абсолютної ліквідності
	1.6. Коефіцієнт фінансового важеля (співвідношення залучених та власних коштів)
	1.7. Коефіцієнт співвідношення кредиторської і дебіторської заборгованості
	1.8. Коефіцієнт економічного зростання
	1.9. Коефіцієнт рентабельності власного капіталу
	1.10. Рентабельність реалізованої продукції
	1.11. Коефіцієнт трансформації (оборотності активів)
	1.12. Тривалість обороту активів
	1.13. Коефіцієнт оборотності кредиторської заборгованості
	1.14. Термін погашення кредиторської заборгованості
2. Виробнича стійкість	2.1. Сума господарських коштів, які є у розпорядженні підприємства
	2.2. Коефіцієнт оборотності основних засобів (фондовіддача)
	2.3. Коефіцієнт зношення основних фондів
	2.4. Коефіцієнт оновлення основних фондів
	2.5. Коефіцієнт фондоозброєності
	2.6. Продуктивність праці
3. Маркетингова стійкість	3.1. Коефіцієнт оновлення асортименту продукції
	3.2. Коефіцієнт рентабельності продаж
	3.3. Ринкова частка підприємства
	3.4. Коефіцієнт ефективності маркетингових досліджень
	3.5. Ефективність рекламних витрат
4. Інвестиційно-інноваційна стійкість	4.1. Частка витрат на НДДКР у загальних витратах на виробництво продукції
	4.2. Рентабельність інвестицій
	4.3. Коефіцієнт інвестування власних коштів в основний капітал
	4.4. Коефіцієнт відтворення основного капіталу
	4.5. Коефіцієнт новаторства
	4.6. Коефіцієнт інноваційної активності

факторів, використовують систему абсолютних і відносних показників, а також фінансових коефіцієнтів, що відображатимуть стан справ для різних користувачів. Визначення фінансових коефіцієнтів ґрунтується на співвідношенні між окремими статтями фінансової звітності. Методика їх аналізу полягає у порівнянні з теоретично обґрунтованими величинами, середньогалузевими нормами, або аналогічними даними за попередні роки. Забезпеченість економічної стійкості не може задовольнятися лише фінансовим станом підприємства, оскільки зв'язок стійкості повинен забезпечуватися поєднанням процесів усіх структурних підрозділів.

Друга група показників визначає виробничу стійкість підприємства, яка показує рівень технічного та технологічного забезпечення, організацію виробництва та дасть змогу своєчасно здійснити модернізацію основних фондів відповідно вимогам сучасної конкурентоспроможної якості продукції.

Третя група включає показники, що враховують практичний досвід економічно розвинених країн, які доводять, що успіх підприємств тісно пов'язаний із застосуванням маркетингової діяльності.

Сьогодні особливу роль у функціонуванні економіки підприємці відводять процесам інноваційного розвитку, оскільки активізація і підтримка інноваційної діяльності є міцними засобами забезпечення економічної стійкості на ринку на більш вигідних засадах над галузевими конкурентами.

Отже, четверта група оцінює інноваційно-інвестиційний стан підприємства. Сучасні трансформаційні перетворення ринку змінюють стратегію і тактику управління підприємством. І оскільки сьогодні підприємства самостійно відповідають за результати й наслідки своєї виробничо-господарської діяльності, багато з них стрімко нарощують вимоги до

маркетингової діяльності й упроваджують новий стиль економічних відносин між товаровиробниками та споживачами. Результат підприємства – це установлена система ефективності праці, а також нарощуваний механізм підтримки їх функціонування, але як і за рахунок чого підтримувати такий ефект довгостроково в умовах жорсткої конкуренції, науковці замислилися давно. У результаті експертних оцінок і практичних досліджень переважна їх більшість прийшла до несподіваного висновку, що такий вплив на результати праці промислово-виробничого персоналу, фінансово-господарську діяльність підприємства, його конкурентні позиції на ринку, на економічну стійкість і стабільність здійснює головна компонента підприємства – організаційна культура.

Роль організаційної культури в досягненні організаційного розвитку та забезпеченні довготривалої економічної стійкості може бути представлена словами К. Камерона та Р. Куїнна: «Головною відмінною рисою процвітаючих компаній, їх найважливішою конкурентною перевагою, найбільш важливим фактором, який усі вони виділяють як ключовий складник свого успіху, є культура їх організацій».

Висновки з цього дослідження. Менеджмент сучасних підприємств не може залишити без уваги управління організаційною культурою, формування її в потрібному для підприємства напрямі. Організаційна культура та її рівень сприяють успішній соціалізації працівників підприємства, у результаті якої працівник визначає свої місце і роль на підприємстві, усвідомлює організаційні цінності та приймає встановлені зразки трудової поведінки й методи виконання роботи.

Оцінювання економічної стійкості підприємства та розроблення подальших стратегій повинні враховувати рівень організаційної культури підприємства.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Измайлова К.В. Фінансовий аналіз у будівництві : [навч. посіб.] / К.В. Измайлова. – К. : Кондор, 2005. – 236 с.
2. Тищенко О.М., Єніна-Березовська А.О. Аналіз фінансової стійкості коксохімічних підприємств / О.М. Тищенко, А.О. Єніна-Березовська // Проблеми економіки. – 2010. – № 1. – С. 30–35.
3. Зайцев О.Н. Оценка экономической устойчивости промышленных предприятий : автореф. дис. ... к.э.н. : спец. 08.00.05/ О.Н. Зайцев. – Хабаровск, 2007. – 23 с.
4. Сергєєва О.В. Управління економічною стійкістю торговельного підприємства : автореф. дис. ... канд. екон. наук : спец. 08.00.04 / О.В. Сергєєва. – Донецьк, 2009. – 23 с.
5. Ячменьова В.М. Забезпечення стійкості діяльності промислових підприємств : автореф. дис. ... докт. екон. наук : спец. 08.00.04 / В.М. Ячменьова. – Луганськ, 2008. – 32 с.
6. Харитонова О.С. Економічна стійкість підприємства як основа забезпечення його конкурентоспроможності : автореф. дис. ... канд. екон. наук : спец. 08.00.04 «Економіка та управління підприємствами» (за видами економічної діяльності) / О.С. Харитонова. – Луганськ, 2008. – 18 с.